

sona de ésta que había de elegirse, acordándose por unanimidad también que lo fuera el R. P. Pierre Lhande.

Se cambiaron impresiones acerca de los lugares de residencia de la Academia y para la celebración de sus sesiones; lo cual del mismo modo que la periodicidad de éstas y otros particulares, decidieron los reunidos queden para la resolución de la Academia una vez constituida con sus doce miembros numerarios, á quienes se acordó que don Arturo Campión y los firmantes de esta acta notificasen su nombramiento, convocándoles para la próxima reunión, que se celebrará el día 5 de Octubre, á las diez de la mañana, en el mismo local de la Diputación de Guipúzcoa.

San Sebastián 5 de octubre de 1919

El Presidente de la Sociedad de
Estudios Vascos y de la reunión

JULIAN ELORZA

El Secretario de las mismas

ANGEL DE APRÁIZ

EUSKALTZAINDIAK HIRIBURUETAN EGIN ZITUEN BILERETAKO HITZALDIAK

Iruñean, 1968-XII-4an

EUSKALTZAINBURUAREN HITZAK

Agurra

Euskaltzaindia'ren 50'gn. urte ontan, orain 50 urte, beraren sortze-inguruan, gure Euskeraren landan lanean ziardutenai, omen-alditxo bat eskeintzea erabakirik gendukan aspalditik.

Gaur degu ortarako eguna: eta egin ere, Iruñe'n, Nafarroa'ren Uri Buruan egin nai degu.

Ba dakigu, Nafarroa'ren Uri Buru onek, beti bezela, pozik artu duala, Euskaltzaindiaren asmo ori emen betetzea.

Eskerrak zor dizkiogu, beraz, Nafarroa'ko Diputazio Foralari eta gañerako laguntzalleai.

Ez nijoakizute, gaur omen-aldi egiten diegun guztien izenak aipatzera: emen dauzkatzute batzuek, kaskuak xuriturik, naikoa xaharturik — neroni lenengo naizela — bañan biotza bixkor, gaurko gazteai etsenplu-on eman nahiz: etsenplu on, xaharren urratsai jarrai dezaieten; jarraitu pozik, jarraitu eten-gabe, jarraitu iraunkor...

Aien artean Bizkai'tik etorri zaizkigu bi apaiz — Ibargutxi ta Manterola Jaunak — Jaungoiko-Zale, Eliz-Aldizkariaren sortzalle izanak; eta gero Ekin'en — kalean oiukatzeke izparringiaren — sortzalle izanak... A! bejondaiela, olako gizon azkar eta euskaltzale prestuari!

Orain, Bizkai'ko Ekin izenak beste izen maite bat dakarkigu gogora guri, gipuzkoarroi: Zatarain'dar Ambrosio Jaun zanak erregali egin zigun Argia'ren izen maitea... Emen bertan, gure artean bait-dago, euskal-izparringiaren, Argia'ren, Zuzendari gerraurrean izandako, D. Anizeto Zugasti Jauna. Txalo bat berari ere!

Eta zer esan, ain xuxen Argia'ren orrietan azaltzen ziran izenpe zeinbaitez? Nafarroa'tik ain txintxoki asteoro azaltzen zitzaigun «Larreko» baten izenpea, adibidez? Larreko, eskribitzalle ondo-neurtu, argi, ez ain oparo, bañan bai beti txukun, Baztan-aldeko bere euskera goxoa, lumaren ortzetik ezta bezain goxo zeriona? Gure adiskide Angel Irigarai Jaunaren aita izanik, beste gauza etsenplugarri bat ere bai bait zuan Larreko ark, gaur-dan-eguneko zenbait gurasoentzako ikasgarri: uri aundian bizi izan arren — Iruñe'n, dakizuten bezela — bere umeai Euskerarentzat atxikiak izaten gotorki erakutsi izana...

Manez Aundi'ri bezela, noiz opa bear diogu beste omen-aldi hero bat Larreko'ri?

Nafarroa'z mintza geran ezkeru, azken-alderako beste izen bat gorde nai izan dizuet: aiton bizardun baten izena, gaur omen-aldi meitezi-merezia opa diozutena bera: Aita Damaso Intza.

A. Damaso Intza'ren izena, beste euskerazko Aldizkari bati atxikirik bait dago: Zeruko Argia'ri, alegia. *Zeruko Argia*, izenak berak dion bezela, zeruko errañu alai antzo, makiña bat, Nafarroa'ko ta Gipuzkoa'ko, eta baita Bizkai'ko baserrietan sartzen zan Aldizkari txukun eta bipilla... Zeruko Argia: gerraurrean zeregin ori bete ondoren, gaur *periodiku orri-zabal*, Asteroko ongijantzi ta

apain agertzen zaiguna. Gaur oraindik bere koka-leku ofizial Nafarroa'n, emen Iruñe'n bait-dauka. Bañan batez ere, auxe da iñoiz ahaztu bear ez deguna: Zeruko Argia'ren sortzalletan, an izan zala, bere gazte-urteetan adoretzu ta langille, gure A. Damaso Intza. Eta arekin batean baita, orain Erroma'n AA. Kaputxinoen Ordenako zeregin aundietan sarturik dagon A. Iraizoz bat, «Jesus'en Bizitza» bikain baten egille argi-argia.

Bañan, gaur emen omen-aldi egin bearrekoetan Euskaltzaindiaren lenengo egunetako langille bezela, ba'degu beste izen bat ere, ez nafar, ez bizkai, ez giputz, arabar baizik dana: D. Odon de Apraiz, bere «*euskaltzale intelectual*» abizen «*Apraiz*» beti ere pozik aitortu izan duana. Bere anai D. Angel'ek eraturiko Oñati'ko jai-ondoren Gazteitz'en eta ibilli dan urrutiko baztarretan, euskal-alorrean langille zintzo beti izan dan Odon de Apraiz Jauna: buru zuritua bera ere, bañan gogoz beti buru euskaltzale «*intelectual*» jator azaldu zaiguna. Berari ere omen-aldi zor zitzaion, eta alaxe egiten zaio Euskaltzaindiaren aldetik.

Eta ez nua geiago jerraitzera, bañan bai auxe aizkenik esatera: asko zor diegula, eta zor *ori aitortzea* dagokigula, «aurrelari» *precursor* diran aiei, aien ondotik etorri geran guztiok.

Beste izen bat geiago oraindik euskal-kulturaren alorrean bein ere aztuko ez dana: Ixaak Lopez Mendizabal. «Ixaka» *neka-eziña* —Nork ikusi du iñoiz gure Ixaka, eskuak tolestuta geldirik?— idazle ta argitalzalle; eta beti Euskeraren alde lanean. Urrutietako *periplo* luze ta onurakor baten ondoren, gaur berriz ere, bere Tolo-sa'ko txoko maitean daukagu: urte askotarako!

Txostena

Arantzazu'ko gure Batzarraren azken-aldean A. Bazterrika'k itz auek esan zituan gutxi-gora-behera: «Izkuntzaren batasunari buruz ari izan geran ezkerro, zergatik ez degu erabaki bear orain, Lau Gotzai Jaunai eskatzea, Liturgian ere batasuna lortu dedin, izendatu ditzatela lau Obispaduetatik lau kargudun, Liturgi-itzulpenak danok alkarturik egin ditzaten? Erroma'k ere batasuna nai duala-ta?». Gutxi-gora-behera, oiek izan ziran A. Bazterrika'ren itzak.

Batzarrean zegon norbaitek, itz oietatik bide-arturik, Gotzaien bizkarretik far pixka bat eragiñazi nai izan zigun. Nolanai-dala beste norbaitek, ni, zuen Lendakari, au, or nagola, esan zuan, liturgi-itxultzalleen artean, eta nik gauza ori zuzendu nezakeala. Ortara nator. Bañan lendabizi zuei aditzera ematera, zer ta zer dagon Liturgi-batasunaren arazo onetan: zer dagon egiñik batez ere, bear bada, guztiok, ez bait dakizute.

Lenengo — eta A. Bazterrika'k au ba zekian — zer egin duten Gotzaiak, gai oni buruz.

Emen-aldeko iru Gotzaiak — Iruñe'ko, Bizkai'ko ta Donostiakoak — Iruñe ontan batzartu ziran batean, gauza ontaz jardun, eta au erabaki zuten: Donostia'ko Liturgi-Itxultzalleak egindako lana ontzat artzen zutela, iru Obispaduetan erabiltzeko. Iruretan bat-bera, alegia. Eta komeni zan ori jakitea. Gotzai Jaunen izen ona iñoren paragarri geldi etzedin.

Bigarren; geroztik ba dakizute. A. Bazterrika'k eskatzen dituan, lau Obispadutako kargudunak-edo, elkarrekin alkaturik, amar edo amabi batzar izanak dirala, aurtengo urte ontan bertan, Donostia'n Mezerdiko lau Kanon'ak — bata zaharra ta iru berriak eta zortzi *Præfatio* berri, danok alkarrekin lan-egiñaz berdin euskeraltzeko. Eta, bai Bizkaya'n, bai Bayona'n, bai Donostia'n lan batu aiek argitaldurik daudela *liburu apain-apañetan*.

Irugarren, Erroma'ren naia batasunari buruz A. Bazterrika'k aipatu duan ezkerero, nik auxe esan bear dizutet: Erroma'k beti ere arriturik ikusi izan duala, euskaldunok ain erri txikia izan arren, ala ere, iru itzulpen izatea Liturgian. Erroma'n, nunbait, uste zuten, kapritxo bat zala, guk itzulpen bat baño geiago izatea; etzala, alegia, Euskerak berak bere barrunbean alako alde ta bestelakotasunik daukalako kapritxoz baizik. Bañan, zana-zala, ikusten danez, aizkenik batasuna nola ta noraño egin bear dan erabakitzea Gotzaien esku utzi zan Erroma'tik; eta Gotzai Jaunak, ortarako eman zitzairen eskubidez, ola erabaki zuten: Gipuzkoa'ko itzulpena erabilli zedilla iru Obispaduetan: irurak bat.

Laugarren; Erroma'ren ariari jarraituaz, eta batasunaren norañoa Erroma'ren neurritz mugatuaz, auxe det esan bearrik: Iruñe'n, Liturgi-Musikari buruzko aste-beteko Batzar Orokarra izan zanean, Erroma'ko Delegado Mons. Bugnini, Liturgi-gaietako Sekretario

Generalarekin egon giñala; eta, ark esan zigunez, Irakurgaietan (Epistola ta Ebanjelioetan) Bayona'k, Bizkaia'k eta Gipuzkoa'k erabilli dezaketela bakoitzak bere itzulpena; Irakurgaietan ez dagola batasun-bearrik; bakoitzak bere itzulpena izatea ere konbeni zala; Irakurgaiak erriari erakusteko bait dira, eta erakutsiak erriari argi-argi eman bear zaizkio, errikoi-errikoi; eta gure artean errialde bakoitzak bere izkelgi errikoi berezia du. Beraz, *Erroma'ren naia ta gogoa gai ontan argi dago*: batasuna, Irakurgaietan ez bestetan; Irakurgaietan, ez.

Boskarrena; Irakurgaietaz-beste oietan bearren-bearrena, Mezerdiko Kanona zan; ango ta emengo Apaizak elkarrekin Meza *con-celebratua* eman-bearretarako: Arantzazu'n egin genduan bezela. Eta Kanonaren batasun ori esan dedan bezela egiña dago: guztion artean lau Obispadutakoak Donostia'n egiña, eta egiña itzez-itx, itz bakar batzuek ez beste, guztiontzat *dana berdin*.

Beste bearren-bearrenekoa, Mezaren Egunerokoa zan — *Confiteor, Gloria, Credo, Sanctus, Benedictus* eta *Agnus* —; bañan asiera-asieran lasterkatxo ibilli giñalako — ibilli bear izan gendualako — bakoitzak bere erara egin zuan zati au... eta orain, gaur edo bigar, Egun-eroko berriren bat etorriko ote-dan itxedoten gaude, orduan guztion artean ondotxo bateratutako bat egiteko. Ala erabaki zan, bein ta bi aldiz ere, Urretxua'n, ortarako egin ziran bi batzarretan

Irakurgaiez gañera, irugarren zatia, *Partes variables* edo Gradualak dira; eta zati au, erriak kantatu-bearreko salmo-zatiz-eta osatzen da. Ontan ere bear litzake batasun. Zati oietan «argi ta errikoitasun» baño, bearrago da «batasun» —poesi-batasun— erri osoak —bateko ta besteko— danok bat kanta dezaten...

Bañan ontan zerbait ba degu esan-bearrik: *Liturgi-itzultzalleak alkartzetik izan zuten baño lehenago*, Belok'ek eman zuala bere itzulpena. Eta orrela, Gipuzkoa'k ere gero bere gisa bere itzulpena egin bear izan zuala. Bizkaia'k ere berdin edo berdintsu egin bait-zuan: lehendik Kerexeta Jaunak eginda zeukanari eldu alegia, Bata-sunerako bidea, *Gradual-gai ontan, ola gelditu zan ertsirik*.

Jakiña: batasuna egin zitekean Belok'eko itzulpena guztiontzat artuaz; bañan ez det uste Belok'ek berak ere *iñoiz olako ametsik egin zuanik*. Belok'ek Bayona'rako egin zuan bere itzulpena. Belok'.

ekoaren euskera *nekez* on-ar lezakete Bizkaia'n, eta berdín Gipuzkoa'n ere. Batasunik ezin egin leiteke bakoitza bere erara ari izanaz. Batasunerako alkarri entzun bear eta alkarri amore-eman bear aundia dago. Lau urteotan lan ortan ari geranak dakigu ori ondotxo.

Lau urteren buruan, Donostia'ko itzultzalleok egindako lana aipatu degun ezkeror, emen daukazute, ikusi nai badezute, dana-dan. Lau urte oietan poz batean batzartu gera gu. asteoro-asteoro, Donostia'ko Apaizgaitegian, txandan-txandan bakoitzak egindako itzulpen-saioa zortzi edo bederatzi lagunen artean aztertu ta azken-ikutuak egiteko. Ez da lan erreza. Lendabizi hebreoz ta griegozko itzak esan nai dutena —exejesisa— ondo finkatu; gero euskerarik errezen eta argienera itzuli. Askotan troxu txiki bat itzultzeko, ordu bete. Ola izan da gure lau urteko lana. Eta ola egiten ez bada, alperrik izango da: gauzak ez du bear *dan garantiarik izango*.

Orain, Erroma'tik ezartzen dizkiguten gaiakin ba degu lan, beste lau urterako ta geiago. Bañan orain ezartzen diguten ori, Irakurgaia da geiena. Batasunik eskatzen ez duan lana. Igande ta jaiegunetarako iru Irakurgai: Antziñako Testamentu eta Testamentu Berriko Epistola ta Ebanjelioak, iru serie; eta gero, astegun guzietarako beste ainbeste, *Lectio continua* deritzana. Dana Irakurgai. *Besterik* izango da, Gradual berriak datozenean; aiek batasunean egin bear ko bait-dira...

Oietxek dira, beraz, Liturgiaren batasunari dagozkion gauzak gaurkoz, guztiok jakin dezazuten. Eta guzti ori kontuan eukirik, egin bear zaie gure lau Gotzai Jaunai Liturgiari dagokion eskabidea.

Bañan orain beste kontu bat da, Astola'ko Batzarrean ortaz gain aipatu zana: Kristau-Ikasbide herri bat ere etorri dala Madrid'etik eta Paris'etik; eta euskeraldu bear ko dala ori ere. Orrek, ordea, ez du zer-ikusirik Liturgiarekin, ez liturgi-itzultzalleekin. Ortan beste itzultzalle batzuek ibilli oi-dira. Eta jakiña ortarako ere eskatu bear ko zaie Gotzai Jaunai, batasunerako neurriak artu ditzatela, lau Obispaduetarako itzulpen *batu* bat egin dedin; ahalik batuen, eta ahalik lehenen.